

“Grondruil maakt het beheer van natuurgebieden veel efficiënter”

De redactie krijgt regelmatig persberichten over een op handen staande grondruil tussen terreinbeheerders. Het zijn ingewikkelde projecten die het beheer van de natuur efficiënter zou maken. Maar als beheerders in de praktijk toch al veel met elkaar samenwerken, is het dan nog wel nodig om ook het eigendom te gaan veranderen? Dus leggen we de stelling voor: ‘Grondruil maakt het beheer van natuurgebieden veel efficiënter’.

— Lottie Nijhuis (journalist)

Cor von Meijenfeldt, voormalig MT-lid van de Directie Natuur & Biodiversiteit (Ministerie LNV/EZ), onder andere belast geweest met het grondbeleid

“Zelfs als beheerders elkaar goed kennen zullen de meesten voorkeur geven aan de zekerheid van eigendom”

Het verwerven van grond gebeurt nauwelijks meer. Maar het beheer wordt er wel efficiënter van als de eenheden groter worden: dan kun je makkelijker plannen en beheren. Natuurbeheerders kunnen natuurlijk ook intensief samenwerken en beheertaken overnemen op elkaars terrein als dat handig uitkomt. Maar dan is niet altijd duidelijk wat er met beheersubsidies moet gebeuren of wie bijvoorbeeld aansprakelijk is bij calamiteiten. Zelfs als beheerders elkaar goed kennen zullen de meesten voorkeur geven aan de zekerheid van eigendom.

Ik denk dat er dan veel te zeggen is voor ruilen. In de landbouw is het heel veel gebeurd. Landbouwgronden worden natuurlijk heel intensief geëxploiteerd, dan zet een ruiling echt zoden aan de dijk want grote afstanden zijn iedere dag onhandig. En er is heel veel landbouwgrond, dat maakt ruilen makkelijker. Dat ligt wat anders voor natuur. In mijn tijd bij het ministerie zijn er ook wel ruilingen geweest tussen natuurbeheerders maar het heeft nooit een grote vlucht genomen.

Het is ook gewoon iets wat beheerders moeten willen. Veel terreinen worden al heel lang door dezelfde terreinbeheerder beheerd, ik kan me voorstellen dat je dan terughoudend bent met ruilen. Helemaal als een stuk je gegeven is onder het beding ‘het tot in de eeuwigheid te beheren’. Mag je het dan überhaupt wel ruilen? Ik denk dat grondruil het natuurbeheer efficiënter kan maken, maar het is ook gewoon best complex. Eigenlijk zou een economiestudent de winst van grondruil eens moeten uitzoeken.”

Judith Snepvangers, Adjunct directeur, Landschap Overijssel

“En soms kan dat ook gewoon niet. Bij schenkingen bijvoorbeeld, waarbij wij het verzoek krijgen om een terrein tot in de eeuwigheid te beheren”

“In Overijssel maken we al regelmatig afspraken met andere terreinbeheerders, maar dan minder formeel. We beheren elkaars terreinen zonder dat het eigendom over gaat. Dat werkt in de praktijk heel goed en leidt zelden tot onduidelijke afspraken of problemen. Zolang het gaat om regulier beheer gaat het eigenlijk vanzelf. Het voordeel is dat je het zware instrument van grondruil niet in hoeft te zetten. En soms kan dat ook gewoon niet. Bij schenkingen bijvoorbeeld, waarbij wij het verzoek krijgen om een terrein tot in de eeuwigheid te beheren. Dat is soms een beetje onhandig, want het zijn postzegels, maar als het in een nalatenschap zit dan beheren we het met liefde. Grondruil kan wel meerwaarde hebben, als er sprake is van veel snippers van grote en kleine terreineigenaren. In Overijssel kijken we daar nu samen met het Overijssels Particulier Grondbezit, landbouworganisatie LTO en de grotere natuurbeheerders naar onder regie van de provincie. Ook hierin richten we meer op robuuste beheereenheden, dan feitelijke eigendomsruil. Daar is de kwaliteit van de natuur bij gebaat. Overigens moeten we altijd waken dat we diversiteit in het landschap houden. Juist door verschillende eigenaren blijft het landschap van Overijssel spannend en eigen! Ik geloof overigens wel dat grondruil het beheer van natuurgebieden efficiënter kan maken, maar de winst wordt soms overdreven. Er zit een grens aan wat behapbaar is, wat je vanuit één beheerlocatie kunt doen en aansturen. Twee keer zo groot betekent niet dat je twee keer zo efficiënt kunt beheren. De Kolchozen in de USSR bleken ook niet de ideale boerderijen om efficiënt te werken.”

Egbert Jaap Mooiweer, rentmeester Landgoed Twickel

“Vorig jaar heeft Twickel op landgoed Hof te Dieren na dertig jaar praten een ruiling van enkele honderden hectares gedaan met Natuurmonumenten”

Natuur in Nederland is helaas nog erg versnipperd en het beheer ervan ook. Bovendien ontbreekt de continuïteit in beheervergoedingen en is er een sterke scheiding tussen landbouw en natuur. Eén National Trust zoals in Engeland gaat misschien nog te ver. Grondruil is dan een mooi alternatief.

Grondruil zorgt voor grotere aaneengesloten beheergebieden en vergroot op die manier de efficiëntie op de lange termijn. Minder grenzen is zowel voor beheerders als publiek overzichtelijker. Ook kun je op grotere schaal hetzelfde regime voeren. En zaken als openstelling, jacht, toezicht, bos- en houtexploitatie slimmer organiseren. Meer dan bij gewone samenwerking tussen natuurbeheerders ontstaat stabiliteit in ruimte en tijd. Dat komt ook de kwaliteit van de natuur ten goede.

Grondruil tussen partijen kan alleen succesvol zijn als aan een aantal voorwaarden wordt voldaan: vertrouwen, gunnen en loslaten. Vorig jaar heeft Twickel op landgoed Hof te Dieren na dertig jaar praten een ruiling van enkele honderden hectares gedaan met Natuurmonumenten. Een enclave van Twickel lag geïsoleerd in het gebied van Natuurmonumenten; sinds 1911 waren wij al eigenaar. Het geruilde bos grenst aan ons Sterrenbos en is de tweede aankoop ooit van Natuurmonumenten geweest. Ruilen doe je dan niet zomaar en zeker niet met iedereen. Maar dit was een win-win voor beide organisaties: voor Natuurmonumenten een natuurlijk beheerd landschap voor heel Nationaal Park Veluwezoom, voor Twickel meer cultuurnatuur.

Persoonlijk zie ik vrijwillige grondruil als een kansrijk instrument voor buffering van natuurgebieden of verfraaiing van Nationale Landschappen. Combineer structuurversterking van landbouw met die van landschap. ‘Behaaglijk boeren’ door weer ruimte te maken voor heggen, houtwallen, singels, knotbomen, rietkragen en akkerranden op boerenland.

Gerrit van de Scheur, interim hoofd Vermogensbeheer, Staatsbosbeheer

Elke terreinbeheerder zou dat voor zichzelf moeten weten: waar gaan we voor en wat kunnen we eventueel afstoten?

“In veel grote gebieden zitten nog gaten. We willen graag naar grotere robuuste natuureenheden. Dat is goed voor de natuur maar maakt ook het beheer veel efficiënter. Je kunt dan wel alles willen kopen, maar dat heeft wel een prijs. Om te kunnen kopen, moet je eerst grond verkopen. En meestal geldt: voor wat, hoort wat. De collega-beheerder zal niet alleen grond willen afstoten. Als het kan, dan vind ik grondruil altijd een goed idee. Met een goede grondruil raken we die versnipperde gebieden kwijt, en dat is efficiënter.

Er zijn natuurlijk gronden die wij niet willen ruilen. Terreinen die behoren tot de kern van onze gebieden, waardevolle gebieden zoals terreinen binnen de grote wateren en de nationale parken: die prioritaire gronden doen we niet weg. Dat hebben we allemaal vastgelegd in een grondportefeuillestrategie. Elke terreinbeheerder zou dat voor zichzelf moeten weten: waar gaan we voor en wat kunnen we eventueel afstoten? Je kunt dan ook met een open blik naar collega-beheerders kijken: wat kunnen we voor elkaar betekenen? In Limburg hebben de natuurbeschermingsorganisaties dat gedaan. Samen de handen ineengeslagen: hoe liggen onze gebieden, en hoe kunnen we ze onderling ruilen om ze efficiënter te beheren? Dat zouden we in alle andere provincies ook moeten doen.”

